

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ DERSİ ZORUNLU DERS OLMALI MI? ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ*

*Feyza DOYRAN***

*Muhabbet DOYRAN****

ÖZET

Üniversitelerde okutulan ortak zorunlu derslerde öğrencilerin motivasyonu ve başarı oranı uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Benzer bir şekilde, Meslek Yüksek Okulu (MYO) öğrencilerinin genelde derslere, özelde ise zorunlu olan ortak derslere olan ilgisi çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Bekdemir, 2009; Kademli ve Hastürk, 2007). Bölümlerin temel derslerinin dışında kalan ve tüm bölümlere verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türkçe ve İngilizce derslerine öğrencilerin ilgisinin düşük olduğu gerek derslerin öğretim elemanları, gerekse öğrenciler tarafından dile getirilmektedir. 1934 yılından beri düzenli olarak verilen ve zorunlu olan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi, günümüzde bazı üniversitelerde sınıf ortamında yüz-yüze, bazılarında ise sanal ortamda çevrimiçi olarak verilmektedir. Adı geçen bu dersin verimliliğinin artırılması için öncelikle dersin gereksinimleri belirlenmeli; bu gereksinimlerin yerine getirilerek derslerin iyileştirilmesi sağlanmalı ve gençlerin tarih bilinciyle yetişebilmesi için daha çok çaba harcanmalıdır. (Aksoy, 2003; Akbaba, 2009; Özüçetin ve Nadar, 2010). Bu bağlamda, ifade edilen sorunlar, dersin içeriği, işleniş yöntemi, verilen ödevlerin işlevselliği, dersin genel olarak sağladığı faydaları açısından bilimsel bir araştırma konusu olarak irdelenmek istenmiş ve öğrencilerin görüş ve önerileri alınmıştır. Çalışma, geniş kapsamlı bir program değerlendirme ve geliştirme çalışmasının ilk aşaması olacağı için eğitimde program geliştirme modelleri incelenmiş ve Brown'ın (1995) temel aldığı ana başlıklar kullanılmıştır. İhtiyaç Analizi, Amaç ve Hedefler/İçerik, Kullanılan Materyaller, Verilen Ödevler ve Ölçme ve Değerlendirme olarak belirtilen bu başlıklar araştırmayı yönlendirmiştir. Bu noktadan hareketle, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini henüz sınıf ortamında vermeye devam eden üniversiteler incelenmiş ve bu araştırma kapsamında bir vakıf üniversitesinde öğrenim görmekte olan 86 Meslek Yüksek Okulu öğrencisinin bu derse ilişkin deneyimleri, görüş ve önerileri sorulan açık uçlu sorularla alınmıştır. Ardından, daha detaylı veri toplamak amacıyla 9 öğrenci ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırma deseni kullanılan çalışmada, toplanan verilerin içerik analizi sonucunda öğrencilerin

* Bu çalışma, 27-29 Eylül 2012 tarihinde "Üniversite Öğrencilerinin Zorunlu Derslerle ilgili Görüş ve Önerileri" başlıklı çalışmanın bir parçası olarak II. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş ve daha sonra geliştirilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı, El-mek: feyza.doyran@bahcesehir.edu.tr

*** Haliç Üniversitesi, Yarı Zamanlı Öğretim Elemanı, El-mek: doyranmuhabbet@hotmail.com

dersin zorunlu olmasını uygun gördükleri, dersi faydalı buldukları, fakat dersin içerik, işleniş yöntemi ve verilen ödevlerin faydası açısından kapsamlı değişiklikler önerdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üniversitede zorunlu ortak dersler; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi; Meslek Yüksek Okulu öğrencileri, içerik analizi.

SHOULD ATATURK'S PRINCIPLES AND HISTORY OF TURKISH REVOLUTION COURSE BE COMPULSORY? UNIVERSITY STUDENTS' VIEWS AND SUGGESTIONS

ABSTRACT

Several research studies have been conducted in order to analyze the university students motivation related to the required courses. Likewise, motivation of the students attending Vocational Schools and their motivation and interest in the compulsory courses have also been researched by some scholars in Turkey. (Bekdemir, 2009; Kademli & Hastürk, 2007). One of the compulsory courses given to all students at universities is Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution. At some universities, this course is conducted in the classrooms and at some others as an online course. In order to create more motivation for this course and improve the quality, the first thing to do was to evaluate the course using Brown's (1995) model. In this model, the following dimensions were taken into consideration: needs analysis, goals and objectives/content, teaching methods, materials used, homework assignments given, testing and evaluation. Therefore, this qualitative research was conducted in order to get the students' views and suggestions related to Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution course. Open-ended questions were asked to 86 students attending the Vocational School of a foundation university in Istanbul, related to the dimensions mentioned above. The students were also asked whether they want this course to be compulsory or not and whether they find it useful or not. 9 students were also interviewed. The content analysis of the whole data revealed that students find the course useful and believe that it should continue to be compulsory. Nevertheless, they suggest major changes in regards the content, teaching methods, homework assignments, and testing and evaluation of the course.

Key Words: Compulsory courses at universities, Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution, Vocational School students, content analysis.

Üniversitelerde okutulan ortak zorunlu derslerde öğrencilerin motivasyonu ve başarı oranı uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Benzer bir şekilde, Meslek Yüksek Okulu (MYO) öğrencilerinin genelde derslere, özelde ise zorunlu olan ortak derslere olan ilgisi çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Bekdemir, 2009; Kademli ve Hastürk, 2007). Bölümlerin temel derslerinin dışında kalan ve tüm bölümlere verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türkçe

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013*

ve İngilizce derslerine öğrencilerin ilgisinin düşük olduğu gerek derslerin öğretim elemanları, gerekse öğrenciler tarafından dile getirilmektedir.

Söz konusu zorunlu derslerden olan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ilk defa Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur tarafından, 4 Mart 1934'te İstanbul Üniversitesi'nde o gün açılışı yapılan İnkılâp Enstitüsü'nde verilmiş (Aslanapa, 1997, Akt. İnan 2012: 52), ikinci ders ise iki hafta sonra 20 Mart 1934 tarihinde Başbakan İsmet İnönü tarafından bugün Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi olan Hukuk Mektebi'nde verilmiştir (İnan, 2012: 52). Dersin düzenli olarak, bir yıla yayılarak verilmesine ise 1934-1935 yılında geçilmiştir (İnan, 2012: 53). Dersin, devam zorunluluğu olmadan zorunlu olarak alınması ise yine aynı yıl karara bağlanmıştır (T. C. Resmi Gazete, 1934, Akt. İnan, 2012: 53). 1 Ekim 1941 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü meclis konuşmasında, “şimdiye kadar konferans biçiminde verilen derslerin yükseköğretim kurumlarında esaslı bir ders şeklinde verilmesi” ve ayrıca bu konularda bilimsel araştırmalar yapmak ve yaymak amacıyla “Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü” kurulması gereğini vurgulamıştır. (TİTE, 1942: 62, Akt. İnan, 2012: 53). Eğitim Bakanlığı'nın bu konuşmanın ardından TBMM'ne götürdüğü tasarısıyla Türk İnkılâp Enstitüsü'nün kurulması kararlaştırılmış ve 1942'ye kadar siyasetler tarafından konferans biçiminde verilen dersler, üniversitelerin görevli öğretim üyelerine bırakılmıştır. (İnan, 2012: 53).

Ders, 1960'da “Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyet Rejimi”, 1968'de “Türk Devrim Tarihi”, 1980 sonrası “Türk İnkılap Tarihi” adıyla okutulmuştur. 1981 yılından itibaren ise 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun uyarınca “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” adını almıştır (Akt. Özüçetin ve Nadar, 2010). 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu uyarınca “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” adını alarak, başından beri olduğu gibi zorunlu ders olma niteliğini korumuştur. (Doğaner, 2005). Dersin amacı aşağıda özetlendiği gibidir:

“Türk inkılabının tarihi anlamı ve önemini kavratmak, Atatürk'ün milliyetçilik ve medeniyetçilik anlayışını belirtmek, ...Atatürkçülüğü benimseterek, Atatürk'ün dünya görüşünü ve düşüncelerini kavratmak,...Atatürk'e Türk İnkılabına ve onun ilkelerine yürekte bağlı, bunların inançlı savunucusu olma bilincini kazandırmak, Günümüzün ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözümler getirebilecek tutum, davranış ve yetenekler kazandırmak”. TC. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, C.44,S.2087, 25 Mayıs 1981,s.205. (Akt. Özüçetin ve Nadar, 2010: 474).

Görüldüğü üzere, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersleri gençliğe inkılapların temel felsefesini benimsetmeyi amaçlamıştır. Bu amacı ne kadar gerçekleştirdiği konusunda ise çeşitli akademisyenler tarafından bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik algı ve tutumlarını ölçmek üzere Köçer (2009), Taş ve Sanalan (2004) gibi araştırmacılar tarafından ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçekler, Atatürk İlke ve İnkılâplarının gençler tarafından ne kadar benimsendiğini ya da dersle ilgili intibalarını belirleyen ölçeklerdir. Öğrencilerin tutumlarını ölçmek ve dersleri ona göre ele almak çok faydalı olacaktır. Bir diğer yaklaşım da öğrencilerin dersin içeriği, işleniş yöntemi, verilen ödevler, ölçme değerlendirme yöntemleri gibi konularda ayrıntılı görüş ve önerilerinin alarak, dersi yeniden tasarlamak üzere elden geçirmektir. Ders bazı üniversitelerde yüz-yüze, sınıf ortamında, bazılarında ise çevrimiçi ders şeklinde verilmektedir. Adı geçen bu dersin verimliliğinin artırılması ve yukarıda belirtilen amacını gerçekleştirebilmesi için öncelikle dersin gereksinimleri belirlenmeli; bu gereksinimlerin yerine getirilerek derslerin

iyileştirilmesi sağlanmalı ve gençlerin tarih bilinciyle yetişebilmesi için daha çok çaba harcanmalıdır. (Aksoy, 2003; Akbaba, 2009; Özüçetin ve Nadar, 2010).

Bu bağlamda, ifade edilen sorunlar, dersin içeriği, işleniş yöntemi, verilen ödevlerin işlevselliği, dersin genel olarak sağladığı faydaları açısından bilimsel bir araştırma konusu olarak irdelenmek istenmiş ve öğrencilerin görüş ve önerileri alınmıştır. Çalışma, geniş kapsamlı bir program değerlendirme ve geliştirme çalışmasının ilk aşaması olacağı için eğitimde program geliştirme modelleri incelenmiş (Brown, 1995; Demirel, 2012; Graves, 2000; Nation & Macalister, 2010; Özçelik, 2010; Richards, 2001; Yüksel & Sağlam, 2012) ve araştırmada Brown'ın (1995) temel aldığı ana başlıklar kullanılmıştır. İhtiyaç Analizi, Amaç ve Hedefler, Kullanılan Materyaller, Ölçme ve Değerlendirme ve Programın Değerlendirilmesi olarak belirtilen bu başlıklar araştırmayı yönlendirmiştir.

Bu noktadan hareketle, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini henüz sınıf ortamında vermeye devam eden üniversiteler incelenmiş ve bu araştırma kapsamında bir vakıf üniversitesinde öğrenim görmekte olan MYO öğrencilerinin bu derse ilişkin deneyimleri, görüş ve önerileri irdelenmiştir. Bu ana amaç çatısı altında cevaplanmak istenen araştırma soruları ise şöyledir:

1. Öğrencilere göre, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin üniversitelerde zorunlu ders olarak okutulması uygun mudur?
2. Bu ders hangi açılardan faydalı ya da faydasızdır?
3. Dersin veriliş yöntemi hangi açılardan verimli ya da verimsizdir?
4. Dersin verilişi açısından en etkili yöntem önerileri nelerdir?
5. İçerik ilgi çekici midir; çıkarılması ya da eklenmesi gereken konular var mıdır?
6. Derste kullanılan materyaller/görseller/teknoloji nelerdir ve bunlar öğrencilerin dersi öğrenmesinde etkili midir?
7. Derste verilen ödevler etkili oluyor mu?
8. Dersin değerlendirmesi uygun ve adil yapılıyor mu?
9. Öğrencilerin bu derste öğrendikleri hayatlarına hangi alanlarda katkı sağlayacak?

Yöntem

Nitel araştırma deseni kullanılan çalışmada öncelikle açık uçlu sorularla veri toplanmıştır. Verilerin analizleri sonucunda ortaya çıkan belli başlı konularla ilgili daha detaylı veri toplamak amacıyla ise ikinci aşamada seçilen öğrencilerle nitel veri toplama yöntemlerinden yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde İstanbul'da bir vakıf üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu Rekreasyon, Antrenörlük ve Spor Yöneticiliği bölümlerinde okuyan toplam 207 öğrenciden, zorunlu "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi" dersi konusundaki görüş ve önerileriyle toplam 86 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden "küme örnekleme" kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). MYO'nun 4 farklı bölümünde okumakta olan ve dersi zorunlu olarak almakta olan öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu örneklem grubundaki öğrencilerin, bölümlere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Meslek Yüksek Okulu	Kadın	Erkek	Toplam
Rekreasyon Bölümü	13	5	18

Turkish Studies

Antrenörlük Bölümü	33	5	38
Spor Yöneticiliği Bölümü	26	4	30
			86

Öğrencilerin yaşı 18 ile 35 arasında değişmektedir.

Yüz yüze görüşmeler ise her bölümden seçilen (Rekreasyon Bölümü: 3, Antrenörlük Bölümü: 3, Spor Yöneticiliği Bölümü: 3) toplam 9 öğrenci ile yapılmıştır. 4 kadın ve 5 erkekten oluşan grubun yaş ortalaması 25'tir. Bu örneklemin seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden "kolay ulaşılabilir durum örnekleme" kullanılmış ama ulaşılan öğrencilerin farklı görüşleri temsil edebilmeleri için "doğrulayıcı veya yanlışlayıcı durum örnekleme" olmasına özen gösterilmiştir (Patton, 1987, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Veri toplamanın ilk aşamasında, katılımcılara esneklik sağlaması açısından hazırlanan soruların açık uçlu olmasına (Yıldırım & Şimşek, 2005) özen gösterilmiştir. Çalışmada kullanılan bu açık uçlu sorular ve daha sonra uygulanacak olan yüz yüze görüşme soruları iki eğitimde program geliştirme uzmanı tarafından birlikte tasarlanmış ve diğer iki uzmanın sorularla ilgili önerileri alınarak bazı sorular değiştirilmiş, bazıları birleştirilmiş, bazıları ise tamamen çıkarılmıştır.

Son haline getirilen sorular, önce üç öğrenciye sorularak pilot uygulaması yapılmış ve öğrencilerden geri bildirim alınmıştır. Uygulama sonunda her iki aşamada kullanılacak soruların kolay anlaşılır ve cevaplanabilir olduğu belirlenerek, uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmada etik kuralları gözetmek, güvenli bir ortam yaratarak katılımcıların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak için öncelikle katılımcılar bilgilendirilmiş ve onayları alınmıştır. (Groenewald, 2004; Kvale 1996).

Bu amaçla katılımcılara araştırmanın ne amaçla yapıldığı, araştırmada hangi aşamaların olduğu, bu araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, katılımcının açık-uçlu soruları cevaplarırken ya da mülakat esnasında istediği zaman cevaplamayı bırakabileceği ve kimliğine ait bilgilerin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Açık-uçlu soruların cevaplanması 20-25 dakika, yüz yüze görüşmeler ise 15-25 dakika arasında sürmüştür. Tüm yüz yüze görüşmeler katılımcıların izni alınarak dijital kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.

Yüz-yüze görüşmelerin ardından araştırmacı, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen Yüz-Yüze Mülakat İrtibat Özet Formunu kullanarak kodlama ve temalama sırasında diğer iki uzmandan yardım alabilmesini kolaylaştırmış ve görüşme sırasında öne çıkan önemli konuları not almıştır.

Verilerin Analizi

Yazıya geçirilen görüşmeler araştırmacılar tarafından analize hazır hale getirilmiştir. Verilerin analizinde, içerik analizi modellerinden Straus ve Corbin (1990)'in beş aşamalı modeli kullanılmıştır. Veriler iki uzman tarafından kodlanmış, ortak temalar bulunmuş, veriler kodlara ve temalara göre düzenlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Son aşamada ise uzmanlar bir araya gelerek analizlerini değerlendirmişler ve bulguları alan yazını dikkate alarak raporlaştırmışlardır.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için Miles ve Huberman (1994: Akt: Yıldırım & Şimşek, 2000) tarafından önerilen önlemler dikkate alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Turkish Studies

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ile ilgili öğrenci görüşleri ve önerileri, açık uçlu sorulara verilen cevapların ve yapılan mülakatların analizleri sonucunda aşağıdaki gibidir.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin üniversitelerde zorunlu ders olarak okutulması uygun mudur?

Araştırmanın ilk sorusuna verilen yanıtlar şöyledir:

	Dersin zorunlu olması uygundur	Dersin zorunlu olması değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/32	86/19

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin zorunlu olmasını uygun gören öğrencilerden gelen bazı açıklamalar ve bahsedilme sıklığı aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- Geçmişimizi tarihimizi, nereden geldiğimizi, milli değerlerimizi öğrenmeliyiz. / Herkes tarihini bilmeli. / Tarihimizi unutmamalıyız. (27 kişi)
- Kültür ve birikim açısından (2 kişi).
- Gelecek nesiller Atatürk ilkelerini bilmeli (2 kişi)

Atatürk İlke ve İnkılapları dersinin zorunlu olmasını uygun görmeyen öğrencilerden gelen açıklamalar ve bahsedilme sıklığı aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- Bölüm dışı ders, mesleğimizle ilgili değil (5 kişi)
- Yurtdışından gelenlere ve fikirleri uymayanlara, belirli yaşa gelip fikirleri oluşmuş insanlara, çalışanlara uygun değil (5 kişi)
- İş hayatında faydalı olmayacak (5 kişi).
- Bu şekilde verilecekse gerek yok (2 kişi)
- Lisede zaten gördük (2 kişi)

Görüldüğü üzere öğrencilerin çoğunluğu dersin zorunlu olmasını uygun bulmaktadır. Bu görüş, gençlerin tarih bilinci kazanmaya önem verdiğini vurgulamaktadır. Zorunlu olmasını uygun görmeyen öğrencilerin açıklamalarında ise dersin verilmiş yöntemi, belirli fikirlerin vurgulanmasından kaynaklanan sıkıntılar ve ilerideki hayatlarına faydası olmayacağı görüşleri belirtilmiştir.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi faydalı mıdır? Hangi açılardan faydalı ya da faydasızdır?

Zorunlu derslerin faydalı olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerden gelen yanıtlar şöyledir:

	Ders faydalıdır	Ders faydalı değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/71	86/4

Turkish Studies

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini faydalı bulan öğrencilerden gelen açıklamalar temalaştırılarak aşağıda tek madde olarak sunulmuştur.

- Tarihimiz-geçmişimiz önemli bilmek lazım. “Türkiye’nin büyük tarihi geleceğe ışıktır.”

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini faydalı bulmayan öğrencilerden gelen açıklama da tek madde halinde sunulmuştur.

- Çünkü faydalı değil.

Öğrencilerin tamamına yakını bu dersin faydalı olduğunu belirtmektedir. Mülakatların da desteklediği bu bulgu öğrencilerin dersi zorunlu olarak almaktan şikâyetçi olmadıklarını göstermektedir. Hatta zorunlu olmasının önemli ve gerekli olduğunun altını çizmişlerdir. Zorunlu olarak verilmediği zaman “öğrenci psikolojisi devreye girecektir ve bazı öğrenciler dersten çekileceklerdir”. Bu durum, öğrencilerin de belirttiği gibi “bazı öğrencilerin tarih bilincine sahip olmadan yetişmesine yol açacak ve toplum için zararlı olacaktır.”

Dersin verilış yöntemi verimli mi? Hangi açılardan verimli ya da verimsiz?

Dersin verilış yönteminin verimli olup olmadığı sorulduğunda gelen yanıtlar şöyledir:

	Dersin verilış yöntemi verimlidir	Dersin verilış yöntemi değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/20	86/5

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin verilış yöntemini verimli bulan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar şöyledir:

- Görseller, bilgisayar, projeksiyon, slaytlarla (3)
- Öğrenci katılımlı, etkileşimli (2)

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin verilış yöntemini verimli bulmayan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar ve bahsedilme sıklığı aşağıda tek madde halinde sunulmuştur.

- Dersi öğrenciler sabote ediyor, gürültülü ortam, sınıf ortamı uygun değil (6 kişi)
- Kitapta ne varsa slaytlarda da var (2).
- Ayrıntılı, ezber ağırlıklı (3)
- Hoca okuyor, öğrenci altını çiziyor (2).
- Sıkıcı (2).

Dersleri etkileşimli geçen, monoton olmayan, sadece öğretim elemanının aktarıcı konumda olmadığı durumları tercih etmekte ve ilgi çekici bulmaktadırlar. Ayrıca, görüldüğü

gibi, derslerin kalabalık gruplar halinde alınıyor olması da verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Etkili yöntemler konusunda öneriler nelerdir?

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi için öneriler:

- Resimlerle, filmlerle, belgesellerle, daha çok görsel, bilgisayar, projeksiyon kullanılarak (15 kişi)
- Tartılmalı, soru-cevap. Karşılıklı etkileşimli, münazara şeklinde (10 kişi)
- Ayrıntıya girmeden, kısa-öz (7 kişi)
- Blok yerine kısa ve az süreli /Kısa ve öz/Uzun olmamalı/35-40 dakika olmalı (14 kişi)
- Sınıf mevcudu azaltılmalı (2)
- Yoklama alınmamalı (4 kişi)
- Seçmeli ders olmalı (3 kişi)
- Ders kaldırılmalı (3 kişi)
- Daha etkili araştırmaya dayalı ders işlenmeli (2 kişi).

Dersin verilmiş yöntemiyle ilgili benzer görüşler mülakatlarda da çıkmıştır. Tartışma ortamları yaratıldığında ve bu tartışmalar tarafsız olarak yapıldığında, herkesin birbirini dinlediği paylaşımlar olduğunda derse katılımın daha etkin olduğu ve dersin daha verimli geçtiği belirtilmiştir. Derslerde klasik yöntemler dışında belgesellerin, filmlerin de kullanılması, hatta belirli yerlere geziler düzenleyerek dersin o tarihi ortamlarda işlenmesi, derslere alanında uzman farklı yazarların, tarihçilerin, araştırmacıların çağırılması gibi yöntemler vurgulanmıştır.

Dersin içerikleriyle ilgili görüşler

Zorunlu derslerin içeriğinin uygun/ilgi çekici olup olmadığı sorularına öğrenci yanıtları şöyledir:

	Dersin içeriği uygundur/ilgi çekici	Dersin içeriği uygun ve ilgi çekici/değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/47 uygun 86/13ilgi çekici	86/4 uygun değil 86/4 çekici değil

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin içeriğini uygun bulmayan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar:

- Bazen konu dışına çıkılıyor.
- Tek taraflı tarih olmuyor.
- Hep iyi yönler anlatılıyor.
- Sınıf içi otorite sağlanmalı

Turkish Studies

- Ortam uygun değil.
- Gereksiz.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin içeriğini ilgi çekici bulmayan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

- Türk tarihi ile ilgili olsa uygun olabilir.
- Ele alınışı değişik yöntemlerle olmalı.
- Anlatım tarzı değişmeli.

Dersin içeriğiyle ilgili bulgular, mülakatlarla da desteklenmiştir. Öğrenciler, dersin içeriğinden çok ele almış yöntemi hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. İçeriğin daha ilgi çekici şekilde işlenmesi gereği ve paylaşımlarda tarafsız olunması, dersin farklı kaynaklara dayalı olarak yürütülmesi istenmektedir. İçeriğin yanı sıra vurgulanan bir diğer konu ise yine sınıf ortamı ve ortamın verimli olmaması dolayısıyla dersin etkili geçmemesidir. Buna çözüm olarak yoklama alınmamasını, sadece ilgilenenlerin derse katılmasını, böylece ders içeriğinin daha derinlemesine paylaşılabilmesini belirtmişlerdir.

Derste kullanılan materyaller ve etkisi

Derste kullanılan materyaller ve etkisi ile ilgili sorulan sorulara verilen yanıtlar şöyledir:

	Derste kullanılan materyaller	Öneriler
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	<ul style="list-style-type: none">• %98 bilgisayar, slayt, projeksiyon vb.• Etkili ama yetersiz• Okulumuz bu yönden hocaları suçlayamayız. eksik	<ul style="list-style-type: none">• Teknoloji süper• “Tarih için başka ne teknoloji kullanılabilir.”

Mülakat analizleriyle de varılan sonuçlar, öğrencilerin genelde benzer tarz materyallerle ders işledikleri ve genelde bilgisayar teknolojisi kullanımının yetersiz kaldığı yönündedir. Materyal kullanımının çeşitlendirilmesi ve bu konuda daha yaratıcı olunması vurgulanmıştır.

Derste verilen ödevler etkili mi?

Derste verilen ödevlerin etkili olup olmadığını sorulduğunda verilen yanıtlar şöyledir:

	Ders ile ilgili ödevler etkilidir	Ders ile ilgili verilen ödevler etkili değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/19 etkili	86/4 etkili ödev verilmiyor. 86/17 yeterli değil

Turkish Studies

Atatürk İlkeleri ve İnkılap dersi ile ilgili verilen ödevleri etkili ve faydalı bulan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar tek madde halinde sunulmuştur.

- Etkili olan ödevler: Konu anlatımı, internette araştırma, grup ödevleri,

Atatürk İlkeleri ve İnkılap dersi ile ilgili verilen ödevleri etkili ve faydalı bulmayan öğrenciler ise

- Yeterli değil/faydalı değil/gereksiz/klasik ödevler veriliyor şeklinde açıklama yapmışlardır.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinde verilen ödevlerle ilgili öğrencilerin önerileri.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi için:

- “Daha teşvik edici ödevler verilmeli.”
- “Araştırma ödevi verilip bunlar münazara şeklinde tartışılmalı.”
- “Herkes ödevi zorunluluktan yapıyor, zorunlu olmamalı, öğrenciye angarya.”

Açık uçlu soruların ve mülakatların analizi sonucu ulaşılan bulgulara göre, öğrencilerin çoğunluğu daha yaratıcı ödevlerle motive olacaklarını belirtmekte ve hem derse hem de genelde tarih konusuna ilgilerinin böylece daha da artacağını vurgulamaktadırlar. Ödevlere dersin ölçme ve değerlendirmesinde daha çok yüzde verilmesi de ayrıca belirttikleri bir diğer istektir. Mülakatlarda bir öğrencinin belirttiği gibi, ödevler “tamamen mecburiyetten yapılmakta ve dolayısıyla sıkıcı” olmaktadır. Bu bağlamda, daha “yaratıcı ödevlerle desteklenirse, derse ilgi artacaktır; öğrenciler derse daha keyifle ve daha büyük bir oranda katılacaklardır”.

Derste kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri nelerdir?

Derste kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin faydalı olup olmadığı sorulduğunda gelen yanıtlar şöyledir:

	Derste kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri uygundur /adildir	Derste kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri uygun / adil değildir
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	86/33 adil	86/6 uygun değil

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerini uygun/adil bulmayan öğrencilerden gelen bazı açıklamalar:

- “Adil değil çünkü ben antrenmanlarda çocuklara tarih anlatmayacağım.”
- “Ezbere dayalı, verimsiz.”
- “Net bir cevap anahtarı yok.”

Turkish Studies

Öğrencilerin çoğunluğu dersin ölçme ve değerlendirmesini uygun bulmakla birlikte, mülakat yapılan öğrencilerin de vurguladığı gibi yöntemlerin daha çeşitlendirilmesi, daha net bir değerlendirme sistemi kullanılması ve yaratıcı yöntemlerle, ezberden uzak, projelerle, sunumlarla, dönem ödevleriyle, araştırma çalışmaları, münazaralar, yaşayan tarihçilerle mülakatlar gibi yöntemlerle çeşitlendirilerek ölçülmesi gereği belirtilmiştir.

Derste öğrenilenler öğrencilerin hayatlarına katkı sağlayacak mı?

Araştırmanın bu sorusuna verilen yanıtlar şöyledir.

	Ders hayatlarına katkı sağlayacak	Ders hayatlarına katkı sağlamayacak
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi	86/28	86/12

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin hayatlarına katkı sağlayacağını söyleyen öğrencilerden gelen bazı açıklamalar ve bahsedilme sıklığı aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- Hayat boyu/Her alanda /Genel kültür (28 kişi)
- Tarihimizi bilmek açısından (20 kişi)
- Kariyer için, Branşım için, KPSS için (5 kişi)
- Sosyal açıdan (3 kişi)
- Askerlik hayatımda (2 kişi)
- “Tarihten bahsedilince boş boş bakmamak için faydalı.”

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin hayatlarına hiçbir katkısı olmayacağını söyleyen öğrencilerden gelen bazı açıklamalar ise şöyle sıralanmıştır.

- Hiçbir alanda katkı sağlamayacak (8)
- “Üzgünüm pek katkı sağlamayacak. Bu yaştan sonra düşüncelerimi değiştirecek değilim.”

Mülakat sonuçlarının da desteklediği gibi, öğrencilerin çoğunluğu dersin hayatlarına çeşitli açılardan katkı sağlayacağını, özellikle de tarih konusunda genel kültürlerinin artmasıyla toplumda daha sağlam duracaklarını vurgulamaktadırlar. Hayatlarının her alanına yansiyacak bilgilerle donanabilecekleri bir ders olduğunun vurgulayan öğrenciler, bu bağlamda yine dersin içerik ve veriliş yöntemi açısından ciddi şekilde ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Dersin kendilerine bir katkısı olmadığını belirten öğrencilerle yapılan görüşmelerde ise öğrenciler dersin fikirlerini değiştirmek üzere tasarlandığı izlenimine kapıldıklarını belirterek, dersin daha tarafsız verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. İnan'ın (2012: 55) da belirttiği gibi, dersin nasıl okutulması gerektiği ile ilgili benzer tartışmalar geçmişten günümüze değin yapılmıştır. Bununla birlikte, her iki grup öğrenci de dersin zorunlu olması konusunda olumlu görüş bildirmiştir.

Turkish Studies

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın konusunu oluşturan tüm Yükseköğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin içerik, yöntem ve teknikleriyle ilgili öğrenci görüşleri ve önerileri analiz edildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğrenciler, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin zorunlu ders olarak okutulmasından yanadırlar. Bulgulardan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin çoğunluğu dersin zorunlu olmasını uygun görmekte ve tarihimizi bilmemiz açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

2. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu dersi faydalı ve önemli bulmaktadır. Mülakatlardan da anlaşıldığı üzere, öğrenciler geçmişimizi bilmenin ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında doğru bilgiler edinmenin önemini vurgulamaktadır.

3. Dersi veren öğretim elemanlarının donanımlı, tarafsız, olaylara geniş bir perspektiften bakabilen, kendilerini sürekli geliştiren bireyler olması istenmektedir.

4. Dersin işleniş yöntemlerini öğrencilerin çoğunluğu uygun ve verimli bulmamakta ve hem yöntem hem de kullanılan materyaller bakımından çeşitli öneriler yapmaktadırlar. En çok vurgulanan, daha çok görsel malzeme kullanılması ve derslerin etkileşimli yapılmasıdır. Ayrıca, sınıf mevcudunun kalabalık olduğundan, dersin uzun olmasından yakınan öğrenciler mevcuttur.

5. Genel olarak öğrenciler, dersin içeriklerinin ciddi bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtmektedirler. Öğrencilerin çoğunluğu dersin içeriğini uygun bulmakla birlikte ilgi çekici olduğunu ifade edenler çok daha azdır. İçeriğin ilgi çekici olmayışı genelde dersin işleniş yöntemiyle, anlatış tarzıyla yani öğretim elemanı ile ilişkilendirilmiştir.

6. Dersin işleniş yönteminde de belirtildiği gibi, kullanılan materyallerin daha zengin ve daha çeşitli olması beklenmektedir. Belgeseller, görseller ve teknoloji kullanılmasını istemektedirler.

7. Verilen ödevlerin çeşitlendirilmesi ve öğrenmeyi destekleyecek etkili, farklı, yaratıcı olması beklenmektedir. Daha çok klasik ödevlerin verildiği vurgulanmış ve bunların yerine daha çok araştırmaya dayanan, sınıfta münazara yapılabilecek, tartışılabilir, kendilerini geliştirebilecekleri, teşvik edici ödevleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

8. Derste kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerini genel olarak adil bulmakla birlikte, ezbere dayalı ve verimsiz olduğunu vurgulamışlar ve farklı uygulamalar önermişlerdir.

9. Büyük bir çoğunluk dersin hayatlarına katkı sağladığını belirtmiş ve bu katkının hayat boyu devam edeceğini ifade etmişlerdir. Genel kültür anlamında faydalı bulanların sayısı da oldukça çoktur.

Bu çalışma sonucunda, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün 1998 yılında düzenlediği "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Yöntem Semineri" ve Onsekiz Mart Üniversitesi'nin 2002 yılında gerçekleştirdiği "Tarih Öğretimi ve Yeni Yaklaşımlar Ulusal Sempozyumu" çerçevesinde paylaşılan ve adı geçen dersin içeriği, veriliş yöntemi, dersin ölçme ve değerlendirmesi gibi konularda yapılan tartışmaların halen geçerliliğini koruduğu ve paylaşılan çözüm önerilerinin halen uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, benzer şekilde yapılan diğer çalışmalarla da örtüşmektedir. (Doğaner, 2005; Özüçetin ve Nadar, 2010)

Görülmektedir ki, öğrenciler Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin amacına ve önemine inanmakta, dersin zorunlu ders olarak okutulmasını ise onaylamaktadırlar. Özüçetin ve Nadar'ın (2010: 475) da vurguladığı gibi

“Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin amacı; Mustafa Kemal Atatürk'ün “devrimin amacını kavramış olanlar sürekli olarak onu koruma gücüne sahip olacaklardır” sözü düstur edinilerek, Türk inkılabının ruhu ve hedeflerini kavrayarak geliştirecek yeni nesiller yetiştirmek olmuştur”.

Devlet üniversitelerinden birinde yapılan bir çalışmada, üniversiteye yeni gelen ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini henüz almamış öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Taş ve Sanalan'ın (2004) bu çalışmasında %80 öğrenci dersi ilgi çekici ve ders konularını da her Türk vatandaşı için yararlı bulmuştur. Bir vakıf üniversitesinde gerçekleştirilen yukarıdaki çalışmamızda ise dersi alan öğrencilerin benzer düşüncelerde olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın sonucunda, Atatürk İlke ve İnkılapları dersinin genelde ezbere dayalı işlendiği ve dolayısıyla öğrencileri kalıcı bilgiyle donatmadığı, bu yüzden de derslerde öğrencilerin motivasyonunun düşük olduğu belirlenmiştir. Benzer bulgular, alan yazında da desteklenmiştir (Köçer, 2009). Bu bağlamda, üniversitelerde ortak zorunlu ders olarak okutulan bu dersin, alan uzmanları, dersleri veren öğretim elemanları ve program geliştirme uzmanları tarafından değerlendirilmesi ve yeniden tasarlanması gerekmektedir.

Dersin önemi, faydası ve katkısı ile ilgili genel bulgular, YÖK tarafından 4 ana başlıkta toplanan ders amaçları ile de örtüşmektedir.

1. *Türk bağımsızlık savaşı, Atatürk inkılâpları ve Atatürkçü düşünce sistemi, Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında doğru bilgiler vermek,*

2. *Türkiye ve Atatürk inkılâpları, ilkeleri ve Atatürkçü düşünceye yönelik tehditler hakkında doğru bilgiler vermek,*

3. *Türk gençliğini ülkesi, milleti ve devleti ile bölünmez bir bütünlük içinde Atatürk inkılâpları, ilkeleri ve Atatürkçü düşünce doğrultusunda ulusal hedefler etrafında birleştirmek,*

4. *Türk gençliğini Atatürkçü düşünce doğrultusunda yetiştirmek ve güçlendirmek olarak sıralanmıştır. (Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi 1/1 Türk İnkılâbının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklal Savaşı, YÖK Yay., Ankara, 1997, Akt. Doğaner, 2005: 2)*

Atatürk ilke ve inkılaplarının gençlere özümsetilmesinin önemi Turan (2003, Akt. Köçer, 2009: 880) tarafından şöyle ifade edilmiştir: *“Devrimlerin amacını kavramış olanların, onu her zaman korumaya güçleri yetecektir.”*

Birçok üniversitede Türkçe, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Zorunlu Yabancı Dil dersleri web tabanlı çevrimiçi öğretim ve uzaktan eğitim sanal sınıf uygulamasını da kapsayacak şekilde işlenmeye başlanmıştır. Türk Dili dersinin çevrimiçi kitle dersine dönüştüğü bazı durumlar araştırmacılar tarafından incelenmeye başlanmış ve dersin içeriğinin çevrimiçi sisteme nasıl entegre edildiği ve bu konudaki öğrenci görüşleri araştırma konusu olmuştur (Şimşek ve Erdoğan, 2011) Henüz bu dersleri sınıf ortamında, yüz-yüze yapan üniversiteler de mevcuttur. Bu çalışma böyle bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin, sınıf ya da sanal ortamda çevrimiçi kitle dersi olarak verilmesi konusundaki etkilerinin değerlendirilmesi ve bu konudaki öğrenci görüş ve önerilerinin belirlenmesi ise ileride yapılacak diğer çalışmaların konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- AKBABA, B. (2009). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Öğretimine Yönelik Bir Durum Değerlendirmesi (Gazi Üniversitesi Örneği)*, TSA/ Yıl:13,S:1.
- AKSOY, İ. (2003). *Yükseköğretim Kurumlarında İnkılâp Tarihi Öğretimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2003.
- ASLANAPA, O. (1997). İlk İnkılâp Tarihi ders notları. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.
- ATEŞ, T. (2004). *Türk Devrim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BEKDEMİR, M (2009). *Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Matematik Kaygı Düzeylerinin ve Başarılarının Değerlendirilmesi*. EÜFBED - Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Cilt-Sayı: 2-2.
- BROWN, J. D. (1995). *The Elements of Language Curriculum. A Systematic Approach to Program Development*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- DEMİREL, Ö. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme*. (18. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- DOĞANER, Y. (2005). Yüksek Öğretimde Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Dersi Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Yeni Yaklaşımlar –Hacettepe Üniversitesi Örneği-, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.XXI, Temmuz 2005, sayı: 62'den ayrı basım, s.589-611. www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/yuksek_ogretim.pdf adresinden indirilmiştir.
- GRAVES, K. (2000). *Designing Language Courses: A Guide for Teachers*. Heinle & Heinle.
- GROENEWALD, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. *International Journal of Qualitative Methods* 3(1).
http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/3_1/pdf/groenewald.pdf adresinden 4 Mayıs 2009 tarihinde edinilmiştir.
- İNAN, S. (2007). The First 'History of the Turkish Revolution' Lectures and Courses in Turkish Universities (1934–42) *Middle Eastern Studies*, Vol. 43, No. 4, 593 – 609, July, 2007.
- İNAN, S. (2012). Türkiye'deki Üniversitelerde İnkılâp Dersleri: Tarihsel Bakış. *Yükseköğretim Dergisi* 2012;2(1):52-55.
- KADEMLİ, M., ve HASTÜRK, E. Y. (2007). *Meslek Yüksekokulu Bünyesindeki Teknik Programların Temel Derslerdeki Başarı Oranları ile Mezuniyet Oranlarının Korelasyonu*. HacettepeMeslekYuksekokulu.[Online]http://www.humyo.hacettepe.edu.tr/bildiriler/mkbrgill.doc.
- KÖÇER, M. (2009) Atatürk İlke ve İnkılâplarına Yönelik Olarak Geliştirilen Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 3 (2009) 877 – 887.
- KVALE, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Juta.
- MILES, M. B. & HUBERMAN, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Pub.

- MUMCU, A. (1996). *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- NATION, I. S. P & MACALISTER, J. (2010). *Language Curriculum Design*. New York: Routledge.
- ÖZÇELİK, D. A. (2010). *Eğitim Programları ve Öğretim* (2. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- ÖZÜÇETİN, Y., ve NADAR, S. (2010). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Üniversiteler Düzeyinde Okutulmaya Başlanması ve Geline Süreç*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Volume3/11, Spring, 2010. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayil1pdf/ozucetin_yasar_senemnadar.pdf adresinden indirilmiştir.
- RICHARDS, J. C. (2001). *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge University Press.
- STRAUSS, A., & CORBIN, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- ŞİMŞEK, Ş.Ş. ve ERDOĞMUŞ, İ.İ. (2011). "Online" Kitle Dersleri: Kadir Has Üniversitesi Türk Dili Dersi Örneği. *Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 2 - 4 Şubat 2011 İnönü Üniversitesi, Malatya*. www.khas.edu.tr/uploads/.../ONLINEkitleDersleri_sismanoglu_ili.pdf adresinden indirilmiştir.
- TAŞ, F., ve SANALAN, A. (2004). Öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersini Algılaması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 6-2 Yıl:2004*.
- TURAN, Ş. (1999). *Türk Devrim Tarihi*, 4 Cilt, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- YILDIRIM, A., ve ŞİMŞEK, H. (2000/2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÜKSEL, İ. ve SAĞLAM, M. (2012). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: PEGEM Akademi.